

Ny alderspensjon i folketrygden

ing involvert
derende samfunn
forøgelse
engeligheit
inkluderend

«.. En alderdom uten store økonomiske bekymringer...»

DA FORRIGE GENERASJON arbeidet med å innføre allmenn folketrygd formulerte Arbeiderpartiet «at alle skal kunne gå sin alderdom i møte uten store økonomiske bekymringer».

Samfunnet er langt rikere nå, men behovet for gode og trygge pensjoner for alle består.

Først i 2007 går de første pensjonister av med full opptjening i folketrygden anno 1967. Det sier en del om de lange linjene i folketrygden.

Pensjonsreformen skal tre i kraft fra 2010. Men de endringene vi gjør har perspektiver mot 2050. Vi lager den nye folketrygden ut fra vår beste kunnskap om alders-, inntekts-, og arbeidsmønstre langt fram i tid.

Pensjonssystemet skal inspirere til arbeid. Skjevheter må rettes opp. Vi vil fjerne «minstepensjonsfella» i det nye systemet, slik at man ikke ender opp med minstepensjon på tross av mange år i arbeidslivet. Det må bli lettere å kombinere arbeid og pensjon.

Et godt velferdssystem skal beskytte de svakeste. De som har stått utenfor arbeidslivet, skal ha en grunnsikring, en garantert minsteinntekt. Ny opptjeningsmodell i folketrygden skal gi folk med lave og middels inntekter mer å leve for enn i dagens system. Vi får en helt ny mulighet til å gå av med folketrygd ved 62 år, samtidig som vi får høyere pensjon hvis vi står lengre i arbeid.

Fordi det blir mange flere pensjonister, må pensjonssystemet bygges slik at det tåler vekten av oss alle. Vi lever lenger – og vi lever lenger som pensjonister.

Forarbeidet til dagens folketrygd ble gjort av en Arbeiderpartiregjering for mer enn 40 år siden, men ble lagt fram for Stortinget av en borgerlig regjering i 1966.

På samme vis nå: Stoltenberg-regjeringen tok i 2001 fatt i arbeidet med å reformere folketrygden. Det var Regjeringen Bondevik som la fram den første stortingsmeldingen om pensjonsreformen i 2004. Og det er nå den rød-grønne regjeringen, med Jens Stoltenberg som statsminister, som følger opp og fyller ut prinsippene fra Stortingets pensjonsforlik.

Den brede enigheten om hovedprinsippene gir håp om at systemet vi nå bygger blir minst like robust som 1960-årenes folketrygd.

Bjarne Håkon Hanssen
Arbeids- og inkluderingsminister

«Eldrebølgen»

UTFORDRINGENE med en aldrende befolkning kan kort beskrives slik:

- Flere blir pensjonister.
- Pensjonistene har opptjent mer pensjon og lever lenger som pensjonister.
- Det blir relativt færre i yrkeslivet til å betale regningen.

Det er en gave at vi lever flere år som friske eldre. Men samtidig har den reelle pensjoneringsalderen sunket til under 60 år.

Fra 2010 får vi en gradvis eldre befolkning. «Eldrebølgen» vil merkes på de offentlige utgiftene. Som utgifter til pensjon, men også til sykehustjenester og eldreomsorg.

I dag er det 630.000 alderspensjonister i Norge. I 2050 vil det være dobbelt så mange nordmenn over 67 år.

Det fødes færre barn enn før. Denne tendensen forsterker ubalansen mellom de yrkesaktive og de eldre utenfor arbeidstyrken.

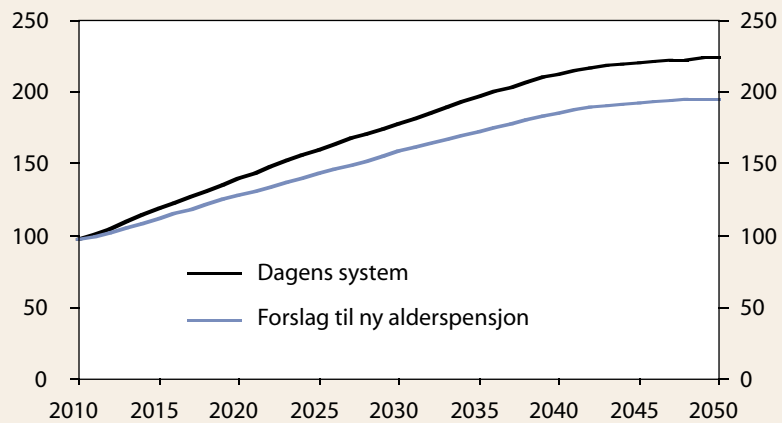
Uten å endre pensjonssystemet vil virkningene av pensjonsforpliktelsene bli svært merkbare for statens økonomi og for framtidens yrkesaktive.

Hva kan staten gjøre for å finansiere de økte utgiftene til framtidens pensjoner? De tenkelige alternativene er å øke skattene for dem som er i arbeid eller å skjære kraftig ned på offentlige tjenester. Begge deler er besk medisin i de dosene som måtte til. Noen fikk hovedretten og noen tar oppvasken, vil neste generasjon si. Da er det langt bedre å reformere folketrygden.

Oljefondet og folketrygdfondet er fra 1. januar 2006 omdøpt til Statens pensjonsfond. Dette fondet passerer 2000 milliarder kroner i 2007. Det er en solid bankbok! Men forpliktelsene til alderspensjon er allerede dobbelt så store. Oljepengene er ikke nok!

Figuren under viser at utgiftene til alderspensjon vil fortsette å vokse også med Regjeringens forslag, men at veksten blir lavere enn om dagens system beholdes.

Regjeringens forslag til ny alderspensjon i folketrygden

Utgifter til alderspensjon i dagens system og i Regjeringens forslag. Mrd. kroner. Beløpene er i fast grunnbeløp, basert på $G = 62\,161$ kroner som er gjennomsnittlig G i 2006.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Pensjonsutbetalingene vil utgjøre 12 prosent av brutto nasjonalprodukt i 2050. Det er dobbelt så mye som i dag, til tross for endringene som foreslås i folketrygdens alderspensjon.

Ny pensjon

Alle årene du arbeider og alle inntektene du har i året – opp til en øvre grense – skal telle med i pensjonsopptjeningen.

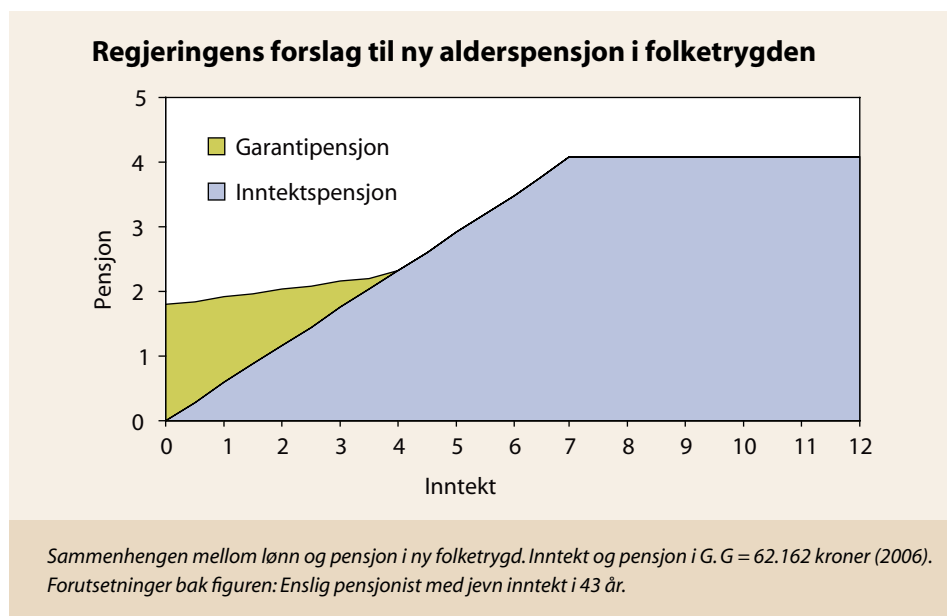
Denne *alleårsregelen* kommer i stedet for 40-årsregelen og besteårsregelen, hvor en ikke får mer pensjon for opptjening etter 40 år og hvor de 20 beste årene ligger til grunn for pensjonsopptjeningen.

Besteårsregelen har gitt en del urimelige utslag. To personer med samme livsinntekt kan få helt forskjellige ytelser fra folketrygden.

Mange arbeidstakere har i dagens system endt opp som minstepensjonister på grunn av lave inntekter og avbrudd i arbeidslivet. Dette har spesielt rammet kvinner.

I ny folketrygd starter pensjonsopptjeningen med den første krona du tjener. Forslaget er at alle inntekter opp til et tak på 7 G, som i 2006 er 435.000 kroner, teller med. Hvert år får du en opptjening som tilsvarer 1,35 prosent av all inntekt opp til 7 G.

Figuren nedenfor viser Regjeringens forslag til opptjeningsmodell. Figuren viser at alle får noe igjen for pensjonsopptjening som følge av den gradvise avkortningen av garantipensjonen.

Inntekter over 7 G gir ikke pensjonsopptjening. Det vil si at én av seks lønnstakere ikke får opptjening for den øverste delen av sin inntekt. På den annen side har denne øvre grensen gjort det mulig å øke pensjonsopptjeningen for de med lavere inntekter. Også de med inntekter over 7 G får mer i pensjon enn i dag, siden pensjonsprosenten på 1,35 er såpass høy.

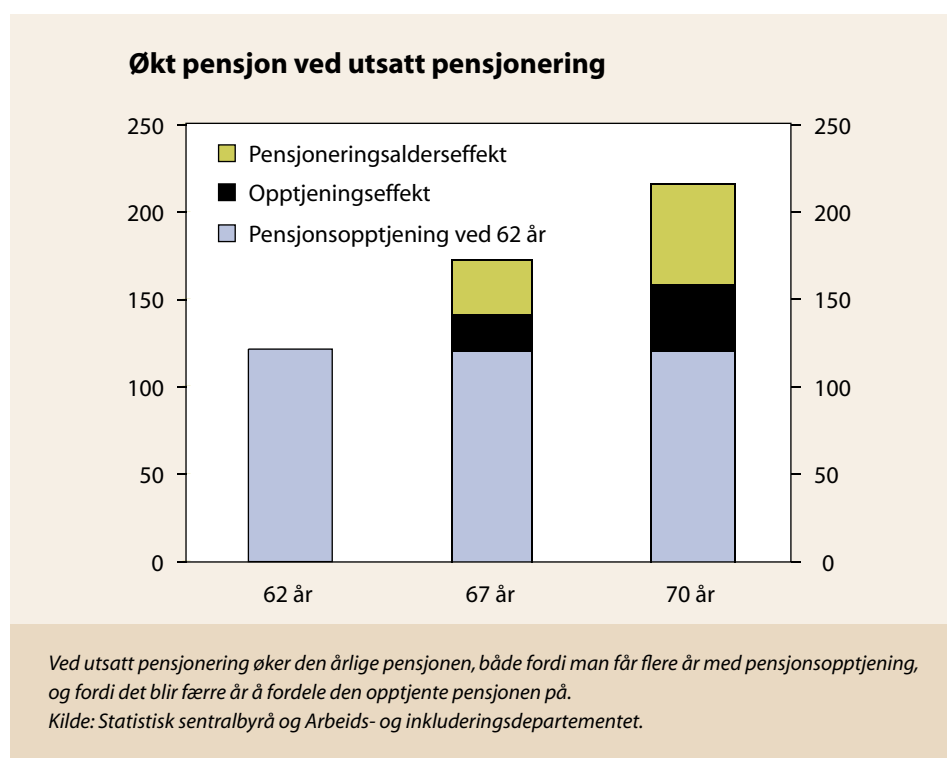
Folketrygden skal ikke skille mellom enslige og gifte/samboende i opptjening av inntekstpensjon. Garantipensjonen vil imidlertid følge dagens system der enslige pensjonister får noe høyere pensjon enn samboende/gifte pensjonister som følge av at kostnadene er høyere ved å leve alene.

Tidlig pensjon – ditt valg

I ny pensjonsordning skal alle kunne ta ut pensjon fra fylte 62 år. Det er en viktig velferdsreform.

Reformens røde tråd er at mer arbeid skal gi høyere pensjon. Derfor vil kortere opptjeningstid og tidlig uttak av pensjon gi noe lavere årlige utbetalinger. Med andre ord skal det lønne seg med en lang yrkeskarriere.

Hvis du har tjent i gjennomsnitt 5 G (311 000 kroner) og går av ved 62 år etter 40 år i arbeid, får du 131.000 kroner i årlig pensjon fra folketrygden. Ved å stå ett ekstra år i jobb, stiger den årlige ytelsen med 10.000 kroner. Økningen i årlig ytelse følger både av at det blir færre år å fordele opptjent pensjon på, og av at du opptjener mer pensjon ved å fortsette å jobbe. Figuren under viser hvordan den årlige pensjonen vil øke ved å utsette tidspunktet for pensjonering.

Mange ønsker å trappe ned, uten å slutte helt i jobben. I ny folketrygd skal du kunne kombinere arbeid og pensjon uten å få avkortet pensjonsutbetalingene. Du kan dermed ta ut pensjon, og samtidig fortsette i for eksempel halv stilling.

Leve lenger – jobbe litt mer

Når vi lever lenger, skal vi måtte jobbe litt lenger for å få den samme årlige pensjonen. Derfor kommer det en regel om levealdersjustering (delingstall), det vil si at alderspensjonen i folketrygden skal tilpasses endringer i levealderen i befolkningen. Folketrygdens samlede forpliktelser blir dermed upåvirket av vår økte levealder.

Siden folketrygden ble innført har levealderen økt med tre år. Det er anslått at levealderen i framtiden vil øke med ett år for hvert tiår. I så fall må pensjonen rekke i stadig flere leveår.

Men når vi lever lenger, så har vi også noe mer å gi i arbeidslivet. Folketrygden gir oss mulighet til å øke pensjonsopptjeningen ved å stå lenger i jobben. For hvert ekstra år som den forventede levealderen ved 67 år øker med, vil du ved å arbeide 8 måneder lenger opprettholde pensjonsnivået.

Velstanden øker

Yrkesaktive i Norge får en stadig økende levestandard, og det gjelder også pensjonistene. Opptjente rettigheter skal reguleres i takt med lønnsutviklingen i opptjeningsperioden. Når du er blitt pensjonist, skal pensjonen reguleres med et gjennomsnitt av prisutvikling og lønnsutvikling. Dette er for øvrig ikke langt unna den gjennomsnittlige årlige reguleringen fra 1967 og fram til i dag. Det vil sikre kjøpekraften for pensjonistene og i tillegg gi en andel av reallønnsutviklingen i samfunnet.

Det anslås at en som jobber lenger i takt med økende levealder som pensjonist i 2050 vil ha en dobbel så høy kjøpekraft som en pensjonist i dag. En som velger en kortere yrkeskarriere uten å kompensere for flere år som pensjonist, vil som pensjonist likevel få om lag 60 prosent økt kjøpekraft i forhold til i dag.

Omsorgsarbeid

Pensjonspoeng for ulønnet omsorgsarbeid ble innført i folketrygden i 1992. Før ordningen ble innført fikk mange kvinner som påtok seg omsorgsoppgaver for små barn, pleie av eldre, syke og funksjonshemmede liten pensjonsopptjening og ble minstepensjonister.

I 2004 hadde 305.000 personer rett til omsorgsopptjening. Av disse var 98 prosent kvinner med omsorg for barn. I dagens system gir omsorgsarbeid en pensjonsopptjening som om du hadde en inntekt på 4 G (249.000 kroner). Dette pensjonsgrunnlaget skal økes til 4,5 G (280.000 kroner) i ny folketrygd.

I ny folketrygd kan opptjening for omsorg for barn gis fram til barnet er fire år. I dagens ordning er grensen sju år. Endringen må ses i sammenheng med barnehage-reformen som har gjort det alminnelig at barn går i barnehagen.

Verneplikt og pensjon

I ny folketrygd får vernepliktige fra 2010 en pensjonsopptjening som om de tjente 2,5 G (155.000 kroner). Norge har allmenn verneplikt, men det er et mindretall som avtjener verneplikten. Dette er en viktig samfunnsoppgave som det skal kompenseres for.

Folketrygd, forsikring og tjenestepensjon

I dette heftet omtales alderspensjon fra folketrygden. Med innføring av obligatorisk tjenestepensjon vil alle arbeidstakere i framtiden få et tillegg til folketrygdes pensjonsytelser.

1. januar 2006 kom lov om obligatorisk tjenestepensjon. Alle foretak skal ha en pensjonsordning og sette av minst 2 prosent av lønna som overstiger 1 G i pensjonssparing.

Et langt lerret å bleke

Regjeringen Stoltenberg I satte ned Pensjonskommisjonen i 2001. Kommisjonen avleverte sin utredning i januar 2004.

I desember samme år fremmet Regjeringen Bondevik II St.meld. nr. 12 (2004–2005) Pensjonsreform – trygghet for pensjonene. Behandlingen av denne førte fram til det brede pensjonsforliket i Stortinget i mai 2005. Fem partier med et bredt flertall samlet seg om hovedprinsippene for folketrygdens alderspensjon.

Med den nye pensjonsmeldingen St.meld. nr. 5 (2006–2007) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden, får Stortinget konkrete forslag om opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden.

I neste runde vil det bli lagt fram forslag til lovendringer.

Stortinget har dessuten forutsatt at det skjer tilpasninger av tjenestepensjonsordningene og AFP-ordningen til ny alderspensjon.

Et offentlig utvalg utreder for tiden reglene for uførepensjon, og forslag om dette vil bli framlagt for Stortinget senere. Reglene for etterlattepensjon skal også vurderes nærmere.

Pensjonsreformen fases gradvis inn

Ny folketrygd får en gradvis virkning. Forslagene om levealdersjustering (delingstall), fleksibel pensjonering og endret regulering av utbetalte pensjoner foreslås å tre i kraft fra 2010. Disse forslagene vil gjelde både dagens system og nytt system.

Regjeringen vil komme tilbake til spørsmål om overgangsregler fra gammel til ny modell. Et konkret forslag vil bli fremmet i forbindelse med lovforslaget. Det vil imidlertid gå mange år før den nye modellen gjelder fullt ut for alle pensjonister.

Hvordan virker pensjonsreformen?

Levealdersjustering (delingstall)

Det viktigste forslaget i pensjonsreformen for å sikre at systemet er økonomisk opprettholdbart over tid er levealdersjustering, eller delingstallet som det også omtales som. Dette gjør at folketrygdens utgifter blir upåvirket av lenger levealder i befolkningen. Alle som går av med pensjon, må jobbe lenger for å få samme pensjon dersom levealderen for 67-åringer fortsetter å øke.

For å motvirke effekten av delingstallet må den enkelte innenfor ny alderspensjon i folketrygden arbeide 8 måneder lenger for hvert år den gjenstående levealderen for 67-åringene øker. Hvis levealderen ikke øker videre, vil det ikke være behov for å jobbe lenger.

Regulering av utbetalt pensjon

Alderspensjonene skal følge gjennomsnittet av pris- og lønnsveksten når de er under utbetaling. Opptjente rettigheter reguleres med lønnsveksten. Endret regulering av pensjonen gjør det innenfor den nye folketrygden mulig å ha et høyere startnivå på pensjonen.

Livsløpsopptjening

Prinsippet om livsløpsopptjening – alleårsregelen – innebærer at inntekten i alle yrkesaktive år skal danne grunnlaget for pensjonen. Besteårsregelen og 40-årsregelen i dagens folketrygd fjernes. Personer med jevn inntekt gjennom livet og lange yrkeskarrierer vil tjene på livsløpsopptjening sammenliknet med i dag. Personer med få yrkesaktive år kan få noe mindre pensjon.

Kvinner og menn

Delingstallet skal være likt for kvinner og menn. Folketrygden vil dermed fortsatt gi en omfordeling fra menn til kvinner, siden kvinner i gjennomsnitt lever betydelig lenger enn menn. Overgangen til livsløpsopptjening vil ikke ramme personer som er ute av arbeidslivet på grunn av ulønnet omsorgsarbeid for egne barn under fire år, for syke, funksjonshemmede og eldre. Over tid antas videre kvinners yrkesmønster å nærme seg menns, noe som også vil bidra til en utjevning i utbetalt pensjon.

Høy og lav inntekt

Ny folketrygd har en sosial profil, det vil si at de med lave og middels inntekter og mange opptjeningsår kommer bedre ut enn i dagens system. Alle inntekter opp til 7 G er med i pensjonsopptjeningen. I dagens system har det vært et knekkpunkt hvor inntekter over 6 G får en viss uttelling opp til 12 G. Personer med inntekt over 7 G og mange opptjeningsår vil likevel komme ut med høyere pensjon fordi ny folketrygd gir mer pensjon for inntekter opp til 7 G. Dessuten er det ikke noen grense for hvor mange år en kan opptjene pensjon.

Eksempler på framtidens pensjon

Eksemplene under viser inntektsopptjeningen i ny alderspensjon for Jan, Linda og Dag. Beløpene tar ikke hensyn til at man må jobbe lenger for å få samme pensjon hvis leve alderen øker. De tar heller ikke hensyn til at den nye folketrygden vil motivere bedre til arbeid, og den effekten dette kan få på pensjonene.

JAN er industriarbeider.

Han fikk jobb som 20-åring og vil ha 47 år bak seg i yrkeslivet når han pensjonerer seg som 67-åring. Gjennomsnittlønnen for Jan er 345.000 kroner i alle årene han har jobbet. Gjennomsnittsinntekten for de 20 beste årene, som har betydning for beregning av pensjon i dagens folketrygd, er 367.000 kroner. Med dagens folketrygd har Jan krav på 189.000 kroner i pensjon som enslig og 180.000 kr som gift. På grunn av lang yrkeskarriere kommer Jan bedre ut i det nye systemet og han vil få 222.000 kr i pensjon fra folketrygden.

LINDA er lektor i videregående skole.

Hun har universitetsutdanning og kom i arbeid som 27-åring. Gjennomsnittlønnen for Linda er 423.000 kroner i alle årene hun har jobbet. Gjennomsnittsinntekten hennes de 20 beste årene er 439.000 kroner. Linda var hjemme tre år da barna var små. Hun går av som 67-åring etter 40 år i arbeidslivet. Etter dagens ordning ville Linda fått 193.000 kr som gift og 202.000 kr som enslig. Med ny folketrygd vil hun få 227.000 kroner.

DAG er næringslivsleder med høy lønn.

Han har fem års høyere utdanning og kom i arbeid da han var 26 år. Lønna har vært stigende med et snitt på 653.000 kroner. En stor del av inntektene gir ikke pensjonsopptjening i ny folketrygd fordi inntekten overstiger 7 G. De 20 beste årene hans hadde en gjennomsnittsinntekt på 746.000 kroner, det vil si høyeste pensjongivende inntekt i dagens system. Med dagens system får han 245.000 kr som enslig og 236.000 som gift. Med ny folketrygd får Dag 244.000 kroner i årlig alderspensjon ved 67 år.

Begrep og ordforklaringer:

Grunnbeløpet (G)

G er grunnbeløpet i folketrygden. Grunnbeløpet fastsettes årlig av Stortinget. I 2006 er 1 G lik 62.161 kroner (gjennomsnittlig G for 2006).

Pensjonsopptjening

Hvert år tjener en opp pensjonsrettigheter tilsvarende 1,35 prosent av inntekten mellom 0 G og 7 G. Størrelsen på den pensjonen en får utbetalt vil i tillegg til opptjeningsprosenten også avhenge av når pensjonen tas ut og virkningen av levealdersjusteringen.

Alleårsregelen

Alle årene du jobber teller med når pensjonen din beregnes – og det er ingen øvre grense på yrkesaktive år med pensjongivende inntekt.

Omsorgsarbeid teller mer

Pensjonsopptjeningen for omsorgsarbeid øker til 4,5 G per år. Opptjening kan gis fram til barnet er fire år.

Det er viktig at lønnet arbeid er attraktivt, og at ordningen ikke utformes slik at den bidrar til å låse fast en skjev fordeling av omsorgsarbeid mellom kvinner og menn.

Levealder

Levealdersjustering innebærer at vi må arbeide litt lenger når levealderen øker.

Garantipensjon og inntektpensjon

Alderspensjonen i ny folketrygd består av to elementer: Garantipensjon og inntektpensjon. Inntektpensjonen er avhengig av tidligere inntekt. Garantipensjonen gis til personer som har opptjent lite eller ingen inntektpensjon. Den avtrappes gradvis mot opptjent inntektpensjon.

Størrelsen på ytelsene

Den som ikke har hatt pensjongivende inntekt skal fortsatt sikres pensjon på nivå med dagens minstepensjon. Inntektpensjonen vil øke med årlig inntekt opp til 7 G og med flere år i arbeidslivet.

Opptjening fra første krone

Pensjonsopptjeningen starter med den første krona du tjener. Inntekter over 7 G (per i dag 435.000 kroner) gir ikke pensjonsopptjening.

Tidlig pensjon

Alle arbeidstakere skal ha en mulighet til å gå av med pensjon fra 62 år. Ved tidlig pensjonering, blir din opptjente pensjon fordelt over flere år. Den årlige pensjonen blir derfor lavere enn hvis du går av senere.

Større valgmuligheter

I ny pensjonsordning kan du kombinere pensjon og arbeid – uten å få redusert pensjonen. For øvrig skal du kunne tjene opp pensjonsrettigheter også etter fylte 70 år.

Kortversjon av St.meld. nr. 5 (2006–2007) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden.

Utgitt av: Arbeids- og inkluderingsdepartementet
20.10.2006

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Departementenes servicesenter
Kopi og distribusjonsservice
www.publikasjonsbestilling@ft.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86.

Oppgi publikasjonssjonskode: A-0013.
Trykk: PDC Tangen
Foto: Olav Heggø
Design: Marit Jørgensen, PDC Tangen

ARBEIDS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET